

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Dobrovolnictví studentů Pedagogické fakulty UK v Praze
Volunteering of students Faculty of Education UK in Prague

Tereza Kubová

Vedoucí práce: Ing. Karolína Duschinská, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Pedagogika — Základy společenských věd se zaměřením
na vzdělávání

2015

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Dobrovolnictví studentů Pedagogické fakulty UK v Praze vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 20. 7. 2015

.....

podpis

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce Ing. Karolíně Duschinské, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnovala. Dále bych chtěla poděkovat svým rodičům i rodičům svého manžela, bez jejichž pomoci bych se neobešla.

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá dobrovolnictvím studentů Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. První část shrnuje pojmy související s tématem dobrovolnictví. Je zde věnována pozornost i dobrovolnickému centru Jihočeské univerzity. V druhé části jsou pomocí strukturovaných rozhovorů zachyceny názory vybraných studentů této fakulty.

KLÍČOVÁ SLOVA

Dobrovolnictví, dobrovolník, Hestia, altruismus, program Pět P, supervize

ANNOTATION

This thesis deals with volunteering students of the Faculty of Education at Charles University in Prague. First part summarizes concepts related to the topic of volunteering. Attention is paid also to the voluntary center of South Bohemian University. In second part, using structured interviews, opinions of selected students of the faculty were captured.

KEYWORDS

Volunteering, volunteer, Hestia, altruism, program Five P, supervision

Obsah

1. Úvod	6
2. Teoretická část	8
2.1 Dobrovolnictví a dobročinnost.....	8
2.1.1 Dobrovolnictví – základní pojmy.....	8
2.1.2 Druhy dobrovolnictví	14
2.2 Důvody dobročinnosti.....	14
2.2.1 Altruismus.....	15
2.2.2 Motivace	16
2.2.3 Podpora dobrovolníků	19
2.2.4 Společenská hodnota dobrovolnictví	19
2.3 Historie dobročinnosti v ČR.....	20
2.4 Supervize	21
2.4.1 Supervize dobrovolníků	21
2.5 Zákon o dobrovolnické službě č. 198/2002 Sb.....	22
2.6. Mezinárodní dobrovolnické organizace.....	24
2.6.1 Workcampy.....	25
2.6.2 Všeobecná deklarace o dobrovolnictví	25
2.7 Dobrovolnictví studentů.....	26
2.7.1 Program Pět P (Pomoc, Přátelství, Podpora, Péče, Prevence).....	27
2.7.2 Dobrovolnictví studentů při Zdravotně sociální fakultě Jihočeské university v Českých Budějovicích.....	27
2.7.3 Dobrovolnictví na Pedf UK	29
3. Praktická část	31
3.1 Popis výzkumu	31
3.1.1 Cíle výzkumu	31
3.1.2 Metody.....	31

3.1.3 Výzkumný vzorek	32
3.2 Rozhovory.....	33
3.3 Diskuse	39
4. Závěr	41
5. Seznam použité literatury	42
6. Seznam příloh	44

1. Úvod

Dobrovolnictví není věcí individuálního rozhodnutí a konání, ale jde o sociální jev, podmíněný historicky a kulturně. V Evropě i v českých zemích má dlouholetou tradici, která vychází z křesťanské a židovské morálky. Společenské trendy jako je globalizace, modernizace společnosti, změny v rodinném životě, nástup moderních technologií a další jevy provázející naši současnou společnost, vytváří půdu pro vznik nového stylu dobrovolnictví. Liší se od tradičního dobrovolnictví v mnoha úrovních. Jednou z nich je profesionalizace, která vzniká z důvodu vznikajících zvýšených nároků na kvantitu a kvalitu sociálních služeb, dále vlivem stárnutí populace i degradace tradičního institutu rodiny. Stát není schopen v plné míře tyto nároky saturovat a nést obrovské finanční náklady potřebné k pokrytí těchto služeb. A právě zde se stává dobrovolnictví nepostradatelným prvkem společnosti. V zemích, kde má dobrovolnictví nepřerušenu tradici, se mezi dobrovolníky nacházejí všechny profese i věkové skupiny. U nás je tomu jinak: Podle průzkumu v roce 2000, který zpracovalo Dobrovolnické centrum Ústí nad Labem, mezi dobrovolníky převažovaly ženy a studenti. Šlo většinou o studentky z humanitně zaměřených fakult nebo středních škol.¹ Ve své bakalářské práci se zaměřuji na dobrovolnictví studentů Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, nicméně rozhodla jsem se pohlédnout i na dobrovolnictví studentů Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, kde vzniklo první profesionálně řízené dobrovolnické centrum studentů u nás, které uskutečnilo své vlastní dobrovolnické programy. V prvních kapitolách se věnuji definicím a vymezením pojmů z oblasti dobrovolnictví, historii i tradic českého dobrovolnictví v kontextu s evropským dobrovolnictvím, jeho legislativnímu vymezení v našem právním systému, jeho sociálním a společenským významem jak pro společnost, tak i pro dobrovolníky (studenty). Součástí práce jsou i strukturované rozhovory, které se týkaly zjišťování vztahu vybraných studentů naší fakulty k dobrovolnictví, jejich vědomostí o problematice dobrovolnictví a o ochotě se této činnosti věnovat. Dobrovolnictví v Čechách stále ještě pokulhává za dobrovolnictvím v zemích západní Evropy a Ameriky, a to z důvodu přetrhání jeho tradic během období socialismu – vlivem paternalistického přístupu k dobrovolnictví, díky čemuž veřejné mínění v českých zemích doposud vnímá dobrovolnictví velmi zkresleně a

¹ TOŠNER, Jiří a Olga SOZANSKÁ. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002, 149 s. ISBN 80-7178-514-8.

pesimisticky. Z tohoto důvodu chci pomocí této bakalářské práce vnést více světla a optimismu do tohoto tématu, protože právě dobrovolnictví studentů představuje velký potenciál pro dobrovolnické aktivity – jak v oblasti sociální a zdravotní, tak i kulturní a ekologické.

2. Teoretická část

2.1 Dobrovolnictví a dobročinnost

„Značná část naší morálky i našeho života vůbec tkví stále v téže atmosféře daru, směsice závazku a dobrovolnosti. Naštěstí zatím všechno není klasifikováno termíny koupě a prodeje... Není nám vlastní pouze morálka obchodníků. Stále existují jedinci s někdejšími mravy, kterým se podřizujeme skoro všichni.“ (Frič, 2001, s. 5)

„Protože žijeme v úzce propojeném světě, nemůžeme uniknout problémům ostatních. Všechny nás ohrožuje terorismus, zbraně hromadného ničení, epidemie a potenciálně katastrofální následky globálních klimatických změn. Proto nás začátek jednadvacátého století pověřuje důležitým úkolem, abychom posunuli své okolí, národy a celý svět směrem k integrovaným komunitám, v nichž budeme mít společně příležitosti, společnou zodpovědnost a vědomí toho, že do nich opravdu patříme, to vše založené na podstatě každého úspěšného společenství: totiž že naše společné lidství je významnější než rozdíly mezi námi.“ (Clinton, 2008, s. 14)

2.1.1 Dobrovolnictví – základní pojmy

Dobročinnost a dárcovství

Termín dobročinnost úzce souvisí s dobrovolnictvím. Pro tento termín používáme odborný název *filantropie*, kterou lze definovat jako lidumilnost, dobročinnost, pomoc sociálně slabým. Dobročinnost je jednou z občanských ctností, která v naší západní kultuře má své kořeny v křesťanské, a ještě hlouběji, v židovské morálce. Dobročinnost můžeme rozdělit na *dárcovství a dobrovolnictví*. Fenomény dárcovství a dobrovolnictví vyrůstají z hluboce zakořeněných archaických základů lidského chování, tvoří významnou osu společenského soužití. Štědrost, pohostinnost, solidarita, péče o slabé a potřebné, soucit, nezištnost. Mění se pouze prostředí, ve kterém se tyto formy odehrávají.

Dobrovolník

Dobrovolník je jedinec, který se vzdává svého času ve prospěch někoho jiného. Dobrovolník výměnou za darovaný čas nedostává hmotnou ani finanční

kompenzaci a dobrovolně vykonává jakoukoliv činnost bez ohledu na svoji kvalifikaci. Dobrovolník však vždy za svoji činnost něco dostává, ať již je to vnitřní uspokojení za odvedenou a smysluplnou práci, za pomoc druhým nebo veřejné ocenění, prestiž, zkušenost, certifikát. Hodnoty vytvářené dobrovolnickou činností jsou jen obtížně měřitelné nebo vůbec (Kolektiv autorů, 2013, s. 50).

„Svobodně a dobrovolně zvolená aktivita a pomoc jsou tím, co činí z dobrovolníka nositele procesu změn ve společnosti. Jeho tvořivá energie je silou, která pomáhá hledat a otevírat zdroje a možnosti nových řešení. Tím se stává mostem v procesu spolupráce mezi státem, komerčním sektorem a sektorem neziskových organizací.“ (Tošner, Sozanská, 2002, s. 36)

K nejpočetnější skupině dobrovolníků v ČR patří studenti vysokých a středních škol, následně pak věřící a občané nad 50 let, kteří mají odrostlé děti a jsou finančně zajištěni. Převaha žen a studentů je typická pro všechny postkomunistické země. Čtyřicet let komunistické diktatury má na současný vývoj dobrovolnictví negativní vliv, důsledkem čehož pouze 17 % populace ČR je ochotno pracovat dobrovolně, zdarma (Dvořáková, 2007, s. 461).

Mezi zájemci, které zaregistrovalo v roce 2000 Dobrovolnické centrum v Ústí nad Labem, jednoznačně převažovaly ženy, přihlásilo se 125 žen a 19 mužů. Převažovali studenti, kterých bylo 90. Z ostatních sociálních skupin byli ve stejném počtu nezaměstnaní, důchodci a ženy na mateřské dovolené. Uvedená čísla potvrzují i zkušenosti z ostatních regionů Čech a Moravy, kde jsou mezi dobrovolníky převážně mladé ženy (studentky) (Tošner, Sozanská, 2002, s. 44). Výzkumy prokazují, že mezi dobrovolníky patří nejčastěji ženy, což je možné pozorovat i na projektech Katedry sociální pedagogiky Pedagogické fakulty Masarykovy university (Gulová, 2011, s. 66).

Dobrovolnictví – definice

„Dobrovolnictví je vědomá, svobodně zvolená činnost ve prospěch druhých, kterou poskytují občané bezplatně. Dobrovolník dává vědomě část svého času, energie a schopností ve prospěch činnosti, která je časově a obsahově vymezena.“ (Müllerová, 2011, s. 10)

„Dobrovolnictví je základním stavebním prvkem občanské společnosti. Uskutečňuje nejvznešenější aspirace lidstva – touhu po míru, svobodě, příležitostech, bezpečí a

spravedlnosti pro všechny.“ (Všeobecná deklaráce o dobrovolnictví, 2009) (Tošner, Sozanská, 2002, s. 133)

Dobrovolnictví je chápáno jako neplacená a nepovinná činnost vykonávaná mimo svoji domácnost prostřednictvím organizace nebo přímo. Rozlišuje se na formální a neformální dobrovolnictví. Formální dobrovolnictví je pomoc řízená prostřednictvím organizace. Neformální dobrovolnictví definuje skotský národní výzkum jako pomoc neplacenou, již poskytuje jednotlivec lidem, kteří nejsou příbuzní. V 21. století dochází ke změně v hodnotách dobrovolnictví, a to vlivem změny mnoha faktorů:

- dochází ke změně ve struktuře rodiny, k nárůstu jedno a dvoučlenných domácností, což vede k izolaci a k fragmentaci;
- dochází k růstu vzdělání tedy k nárůstu počtu vysokoškoláků;
- zaznamenáváme zvýšení stárnoucí populace, na což se adaptuje trh i společenské instituce;
- vysoká úroveň bohatství v nejširších vrstvách populace;
- vznik nových způsobů života s pojených s novými informačními technologiemi;
- vysoké aspirace občanů k trávení volného času.

Vlivem těchto změn můžeme zaznamenat i změny v dobrovolnictví. Dobrovolníci si práce v dobrovolnictví vybírají podle svých zájmů, s ohledem na své cíle, na svoji osobní integritu a rozvoj své osobnosti, poznání a pracovní kariéru, udržení smysluplného života. Další aspekty s sebou přináší i změna industriální společnosti ve společnost postindustriální, kdy postmaterialisté kladou velký důraz na hodnoty sebevyjádření, svobody, participace, rozhodování. Dochází i ke změnám priorit. Poválečná generace preferuje více hodnoty, jako jsou svoboda, demokracie, solidarita, životní prostředí, sebedeterminace, participace na rozhodování. Dobrovolnictví v postindustriální společnosti umožňuje realizovat velmi žádané hodnoty, jako je svoboda výběru, rozvoj osobnosti, zvyšování kvalifikace, rozvoj obzorů poznání, rozvoj kariéry. Dochází tak k posunu v hodnotovém jádru dobrovolnictví směrem od altruismu a občanských ideálů k seberealizaci a k praktickému užítku, k odklonu u dobrovolníka kolektivně orientovaného k dobrovolníkovi zaměřenému individuálně. Dnešní dobrovolníci požadují při výkonu své dobrovolnické praxe svobodu rozhodování a vysokou míru autonomie. Nejde o amatéry, díky své vysoké kvalifikaci se stávají partnery. Ochota participovat je více u

nich závislá na jejich osobních zájmech a potřebách, méně na tradičních hodnotách jako je služba druhým a komunitě. Mladí dobrovolníci potřebují velkou svobodu výběru v tom, co budou dělat, usilují především o sociální změnu ve svém okolí, touží být součástí smysluplného projektu, který něco změní. Zároveň mají tendence využívat dobrovolnictví k prosazení vlastních zájmů a potřeb, například využití dobrovolnické aktivity k vylepšení profesního životopisu. Z tohoto důvodu se můžeme dnes setkat s názorem, že individualizace dobrovolnictví škodí (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 31-33).

Dobrovolnická práce je nedocenitelná, v oblasti lidských vztahů vede k posilování občanské soudružnosti. Dobrovolnictví v České republice z důvodu nedostatku finančních prostředků se stále přesouvá ze státu na stranu soukromých subjektů (Kolektiv autorů, 2013, s. 27). Dobrovolnictví je sociální jev, který lidi spojuje, vzniká interakce mezi příjemcem a poskytovatelem pomoci, odehrává se vždy mezi lidmi. Dobrovolnictví lidi spojuje, ovlivňuje nejen aktéry, ale i celou společnost (Kolektiv autorů 2013, s. 42). Dobrovolnictví v rodině a u nejbližších lidí, popřípadě sousedů, nazýváme *občanskou nebo sousedskou výpomocí*. Pro dobrovolnou činnost, která probíhá v rámci komunity nebo farnosti se používá termín *dobrovolnictví vzájemně prospěšné*. Hranice mezi sousedskou výpomocí a vzájemně prospěšným dobrovolnictvím, jsou neostré. Obě se vyznačují spontánností a neočekáváním finanční odměny. Naproti tomu veřejné dobrovolnictví se váže na neziskové organizace. Dobrovolnictví je často profesionálně organizováno, aniž by ztratilo svoji spontaneitu. Je pravidelným a spolehlivým zdrojem pomoci pro organizaci, která s dobrovolníky spolupracuje (Tošner, Sozanská, 2002, s. 37).

Dobrovolnická práce musí být bez nároku na odměnu, musí být strukturovaná a musí někomu pomáhat. Některé dobrovolnické činnosti mohou náznak donucení obsahovat, ať již ve formě morálního donucení, nebo přinucení zaměstnavatelem, svobodná volba zůstává otázkou rovněž v případech nezaměstnaných, v případě komunitní služby jako náhrady za vězení a v případě práce studentů za kredity. Penner (2002) definuje dobrovolnictví *jako dlouhodobé, plánované, a svobodně zvolené prosociální chování ve prospěch cizích druhých osob, které se vykonává v kontextu organizace*. Z dobrovolnické práce se vylučuje práce pro okruh blízkých a příbuzných, neboť se zde očekává reciprocita, ze stejného důvodu se zde zdůrazňuje organizační kontext, který umožňuje vytvářet vztah s cizími lidmi. Dlouhodobost a

plánovanost odlišuje dobrovolnictví od jiných typů prosociálního chování, jako je například okamžitá pomoc člověku v nesnázích (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 18).

Dobrovolnictví je chápáno jako základní stavební prvek občanské společnosti. Umožňuje posilovat tyto lidské hodnoty:

- družnost;
- zájem o druhé;
- službu lidem.

Dobrovolnictví je nepostradatelným prvkem každé společnosti, převádí Deklaraci spojených národů: „*My, lidé, máme moc změnit svět*“, do běžného života (Janíčková, 2011, s. 7)

Dobrovolnická organizace

Dobrovolnická organizace se zabývá převážně organizací dobrovolné činnosti. Jedná se například o dobrovolnická centra v Praze, Brně, Plzni apod., která organizují dobrovolnou službu (Česká národní agentura mládež, INEX, VOLONTÉ a další.) (Tošner, Sozanská, 2002, s. 37). Jejich činnost je postavena na práci dobrovolníků. Patří k nim například hnutí DUHA, YMCA, Skaut, Junák, Sokol a mnohé další.

Dobrovolnická centra a jejich význam

Posláním dobrovolnických center je propagace a podpora dobrovolnictví ve společnosti a spolupráce s neziskovými organizacemi. Jeho síla tkví v zapojení co největšího počtu obyvatel do řešení problémů komunity. Dobrovolnická centra rozvíjejí a zaštiťují dobrovolnické aktivity a přebírají na sebe povinnosti dané zákonem o dobrovolnické službě. Dobrovolnická centra fungují jako základny, které zájemcům poskytují všechny dostupné informace, zprostředkovávají kontakt s organizacemi, které poptávají dobrovolnickou službu. Jejich řízení zajišťují speciálně proškolení koordinátoři. Centra také usnadňují komunikaci mezi přijímací organizací a dobrovolníkem a berou na sebe povinnosti vyplývající ze zákona o dobrovolnické

službě. Nabízejí dobrovolníkovi pomoc s vyhledáváním vhodné činnosti, zabezpečují proškolení, seznamují dobrovolníka s jeho právy a povinnostmi (ICOS², 2011, s. 10).

Hestia – *Národní dobrovolnické centrum*, jehož cílem je vybudování sítě profesionálních dobrovolnických center ve všech regionech České republiky, která by spolupracovala s neziskovými organizacemi, školami, nemocnicemi, orgány veřejné správy, médií i veřejností. Centrum šíří myšlenky dlouhodobé dobrovolnické aktivity, ocenění jejího celospolečenského významu, díky kterému by docházelo k rozšiřování této smysluplné činnosti, která by zajišťovala pomoc potřebným. Zakladatelem a spoluautorem zákona o dobrovolnické službě je PhDr. Jiří Tošner. Hestia se dlouhodobě věnuje propagaci dobrovolnictví, poskytuje služby dobrovolníkům i organizacím, realizuje výzkumy i vlastní dobrovolnické programy (ICOS, 2011, s. 7).

Poslání společnosti:

- rozvoj občanské společnosti, vytváření pozitivního sdíleného prostoru;
- spolupráce se státním, veřejným, neziskovým sektorem, spolupráce mezi lidmi;
- lidskost a profesionalita;
- kultivace člověka, zkušenost s dobrovolnictvím jako cesta k vnímavějšímu a ohleduplnějšímu postoji ke svému okolí.

Sdružení VIA – Nadace vznikla v roce 1997, aby navázala na činnost české pobočky americké nadace The Foundation for Civil Society (FCS), která působila v Československu od roku 1990. Jedná se o soukromou nezávislou českou nadaci.

Program nadace:

- pomáhat rozvíjet komunitní život českých měst a obcí;
- posiluje neziskové organizace;
- pomáhá obnovovat tradice *filantropie* a dárcovství v České republice.

Nadace VIA patří mezi největší a nejaktivnější české nadace. (Nadace VIA, online, cit. 2015-05-27)

² **ICOS** - Informační centrum občanského sektoru Český Krumlov, jeho činnost je zaměřena na podporu rozvoje regionu, občanského sektoru a komunitního života s důrazem na rozvoj poskytování sociálních služeb.

2.1.2 Druhy dobrovolnictví

Dobrovolnictví můžeme rozdělit takto:

- příležitostné, jednorázové;
- pravidelné, krátkodobé – do tří měsíců;
- pravidelné dlouhodobé – nad tři měsíce.

Speciální druhy dobrovolnictví: internetové a firemní dobrovolnictví.

Internetoví dobrovolníci se dobrovolnické činnosti věnují pomocí internetu, firemní dobrovolníci jsou dobrovolnický činní při svém zaměstnání. Firmy poskytují svým zaměstnancům volno na dobrovolnickou činnost prováděnou pro neziskové sektory. Pro firmu je takovéto jednání dobrou reklamou, zároveň napomáhá ke zvýšení výkonu týmů. Neziskovým organizacím dodává nové dobrovolníky. Firemní dobrovolnictví je rozšířeno především v zemích západní Evropy, k nám se postupně dostává také.

2.2 Důvody dobročinnosti

- reciproční altruismus;
- morální imperativy (vědomí morální povinnosti);
- sociální tlak;
- emoční motivace (soucit s trpícími, láska k bližnímu).

Dle výzkumů je nejsilnějším faktorem při rozhodování občanů sociální tlak. Ten, kdo nedbá nepsaných pravidel a norem společnosti, ve které žije, může být ostatními členy zesměšněn, zahanben, ostrakizován. Důvodem pro dobrovolnictví může být i strach z ponížení, vyloučení z komunity, z okruhu známých, se ztrátou společenské prestiže (Frič, 2011, s. 15). Motivy dobrovolné činnosti mohou být kladné, kdy hlavním motivem je snaha pomáhat a angažovat se, ale i záporné, mezi které patří soucit vedoucí k degradaci klienta, nepřiměřená zvědavost, skutkaření, touha obětovat se, osamělost, touha po přátelství, pocit vlastní nenahraditelnosti, nedostatek sebeúcty, touha potkat někoho ubožejšího (Gulová, 2011, s. 66).

Z výsledků průzkumů³ lidí zabývajících se dobrovolnickou činností vyplynulo, že kromě rozšíření a prohloubení kvalifikačních předpokladů jim přináší práce v neziskových organizacích i jiné druhy satisfakce, 95% respondentů uvedlo, že

³ V letech 1999-2000 proběhl v České republice výzkum dárcovství a dobrovolnictví realizovaný Nadací rozvoje občanské společnosti (NROS), Agenturou neziskového sektoru (AGNES) a Agenturou STEM ve spolupráci s nadací VIA a občanským sdružením HESTIA. Tošner, Sozanská (2002, s. 46).

dobrovolná práce jim přinesla pocity smysluplné práce. Z recipročních satisfakcí pak uváděli, že práce jim napomohla vhodně vyplnit volný čas (v 75 %), posílila jim sebevědomí (77 %), umožnila jim udržet se v kondici i neztratit pracovní návyky (63 %) (Tošner, Sozanská, 2002, s. 51).

Podle *Jana Nového* (Kolektiv autorů, 2013, s. 51) jsou hlavním motivem k dobrovolnictví kromě hodnoty pocitu z pomoci ostatním a získání uznání i možnost získání sociální interakce (možnost vybudování sociálních sítí a vztahů), reciprocitu (potěšení z práce), zvýšení sebevědomí, možnost kariérního rozvoje, možnosti poznání sebe i druhých, ale i získání ochrany (dobrovolník využívá aktivity jako úniku před negativními pocity).

2.2.1 Altruismus

S pojmem dárcovství a dobrovolnictví je spojena představa konání dobra bez nároku na odměnu (zisk). Dobročinnost má své kořeny hluboko v dějinách lidstva, v současných moderních společnostech má podobu organizované a masové činnosti. *„Altruismus je morální princip předepisující potlačit vlastní egoismus, ochotně pomáhat druhým, obětovat svůj vlastní zájem ve prospěch jiných.“* (Frič, 2011, s. 13) Reciproční altruismus spočívá v tom, že altruista sice nezískává hmotnou odměnu, ale získává jiné dary – prestiž, odbornou kvalifikaci, užitečné kontakty, dobrý pocit ze smysluplné práce konané pro dobro celé komunity. Kdo koná dobro pro jiné, koná je zároveň i pro sebe. Vždy něco získává, ať chce, nebo nechce. Vědomí těchto zisků může znamenat větší či menší míru motivace k dobročinnosti. Ten, kdo se obětuje pro jiné, může očekávat, že mu bude dobročinnost v budoucnu oplacena. Péče o celek je v zájmu každého jedince, kdo se stará pouze o okamžitý osobní prospěch, je *„...racionální idiot, který podkopává zdraví celé společnosti a spolu s ní směřuje ke krachu“*. (Frič, 2011, s. 15). Dobročinnost je dlouholetou investicí, která přináší prospěch celku i jedinci. Lidé se s morálkou dobročinnosti ztotožňují, její normy a hodnoty považují za morální imperativy svého chování.

Pravý altruismus je spojen s osobou Ježíše Krista, který spatřoval v okatém projevu dobročinnosti pokrytectví a požadoval, aby almužna byla dávana ve skrytosti. *„Nechť neví levice tvá, co činí pravice tvá.“* (Matouš) Také svatý Augustin tvrdil, že almužna má být dávana jen z lásky k Bohu, a nikoliv z lidské pýchy. Dle

*Bolzana*⁴ je křesťanský altruismus ctnost, proto nemůže být motivován osobním prospěchem. Křesťanská láska k bližnímu staví dobročinnost též na emociální motivaci, související se soucitem s trpícími a s láskou k bližnímu, které jsou základními pilíři křesťanství. Křesťan věří, že je stále zahrnován láskou a milosrdenstvím božím, a svoji reciprocitu projevuje tím, že zahrnuje milosrdenstvím jiné, potřebné.

2.2.2 Motivace

Motivaci můžeme rozdělit na:

a) Konvenční, normativní. Motivace vedoucí k dobrovolnictví mají kořeny v morálních normách (imperativech) společnosti. Konvenční motivace je dominantní u 41 % českých dobrovolníků. Nositelé této morálky (převážně lidé věřící a starší 60 let) se stávají dobrovolníky, protože se to sluší a patří.

b) Reciproční motivace orientuje svého nositele k tomu, aby v dobrovolné práci hledal prvky užitečné i pro něho samého, spojením dobra pro jiné s vlastním prospěchem. Pro tyto dobrovolníky je typický zájem o získávání nových zkušeností, navazování vztahů, snaha o uplatnění svých schopností, o udržování se prostřednictvím práce v kondici. Tato pragmatická motivace má dominantní vliv na rozhodování 37 % českých dobrovolníků, je patrná především u studentů a lidí s ateistickým světovým názorem.

c) Nerozvinutá motivace se omezuje na soubor prvků v rozhodování pro dobrovolnickou činnost, jako je přesvědčení o smysluplnosti dobrovolné práce, šíření dobrých myšlenek. Projevuje se u dobrovolníků v 23 %, převážně u vysokoškoláků. (Tošner, Sozanská, 2002, s. 47).

Sociologický průzkum motivace ukazuje, že dobrovolně se podílet na aktivitách komunity je také otázkou společenské prestiže, pověsti, společenské realizace, zviditelnění. Uplatňuje se zde koncept sociálního kapitálu, který vidí v komunitě cenný zdroj, jehož členové mohou využít. Komunitní dobrovolnictví je založeno na silných sociálních vazbách, dlouhodobém sdílení osudu, společné identity, malé sociální distanci a silných sociálních vazbách mezi členy, na pocitech sounáležitosti, na morálních závazcích a povinnostech chránit ideály a identitu vlastní komunity.

⁴ Bernard Bolzano, významný německy hovořící matematik, kněz a filosof (1791-1848)

Dobrovolnictví komunitního typu je spojeno také s volnočasovými aktivitami, dobrovolnictví se stává otázkou životního stylu, rekreace a relaxace, únikem od stresu běžného profesního a rodinného života. (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 110).

Struktura motivací dobrovolníků

Cnaan a Amorfel mluví ve svém článku *Mapping volunteer activity* o pěti základních kategoriích odměn:

1. Hmotné (zisk kreditů v akademických kurzech, kontakty, pracovní zkušenosti)
2. Vnitřní odměny – lepší pocit ze sebe samého
3. Sociálně interaktivní odměny – setkávání zajímavých lidí
4. Normy a sociální tlak
5. Odměna ve formě úniku od jiných povinností (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 111)

Pořadí motivů podle přiřazené důležitosti:

1. Hodnoty
2. Reciprocita
3. Uznání
4. Porozumění
5. Sebevědomí
6. Sociální interakce
7. Reaktivita
8. Socializace
9. Ochrana
10. Kariérní rozvoj (Kolektiv autorů, 2013, s. 24)

Daniel Batson analyzuje motivaci dobrovolníků do čtyř kategorií:

1. Egoismus (jde o osvícený sebezájem)
2. Altruismus (cílem je zlepšení situace jiného člověka)
3. Kolektivismus (cílem je zlepšení skupiny nebo komunity)
4. Principilismus - cílem je podpora nějakého morálního principu (Pospíšilová, Frič. 2010 s. 110)

Odměna pro dobrovolníky

- Hmotné odměny

Organizace může na základě svých finančních možností motivovat dobrovolníky drobnými dárky, ale i vzdělávacími kursy, různými kulturními akcemi, společenským vyžitím, benefity, možností využívat služby firemního zařízení, (rekreace, plavání, víkendové pobyty).

- Morální odměny

"Dobrovolník má právo být za dobře vykonanou práci morálně ohodnocen", uvádí Tošner v Kodexu dobrovolníků. (Dobrovolnictví ve výzkumu a praxi, s. 36) Morální odměny (formou poděkování, uznání) jsou nejčastější formou ohodnocení dobrovolníků v neziskových organizacích. Jednou z největších odměn pro dobrovolné pracovníky je možnost participace na daném společném a prospěšném projektu. Čím větší prestiž a jméno organizace má, tím větší uspokojení dobrovolník pociťuje. Samostatnou kategorií jsou pak veřejná ocenění dobrovolníků. Nejznámějším takovým oceněním je *Křesadlo – cena pro obyčejné lidi, dělající neobyčejné věci*. Cílem udělování ceny je ocenit dobrovolníky, zviditelnit dobrovolnictví a neziskový sektor, vzbudit zájem o dobrovolnickou činnost i získání respektu pro ty, kteří tuto činnost vykonávají. Další velkou satisfakcí pro dobrovolníky je pořádání vzdělávacích akcí a školení, které dobrovolníkům umožní rozšířit si kvalifikaci, rekvalifikaci, nebo jim usnadní studium. Zkušenost s dobrovolnictvím může posloužit jako pozitivní informace v životopise, u uchazečů o zaměstnání, či u studia na vysoké škole. Poděkování by mělo být formulováno tak, aby bylo předáváno konkrétnímu člověku za konkrétně vykonanou práci.

Důvody pro rozhodnutí vykonávat dobrovolnickou činnost spojené s individualismem a kolektivismem

Faktor	Důvody práce v dobrovolnictví	Důvod v %
Faktor individualismu	Umožnila mi nejlépe uskutečnit moje záměry	71
	Možnost uplatnění svých schopností	84
	Organizace se přizpůsobila požadavkům dobrovolníka	51
Faktor kolektivismu	Důvěra ve spolupracovníky	90
	Pomoc lidem z okolí	76

	Blížkost ideologii a světonázoru, který organizace prosazuje	72
--	--	----

(Frič, Pospíšilová, a kol., 2010, s. 175)

2.2.3 Podpora dobrovolníků

V průběhu činnosti je potřeba dobrovolníky nejen motivovat, ale i podporovat. Jedním z důležitých forem podpory je jejich účast na zasedáních organizace, jejichž součástí je průběžné vzdělávání a aktualizace informací. Tyto schůzky umožňují, aby dobrovolníci drželi krok s vývojem organizace, byli dobře seznámeni s prostředím, ve kterém pracují, což jim napomáhá v získávání pocitu důležitosti v jejich konání. Vzdělávací akce umožňují dobrovolníkům dozvědět se o nemocniční (paliativní) péči více, seznámit se s novinkami, vyměnit si praktické zkušenosti, potkat nové členy a zaměstnance. Toto je důležité z mnoha důvodů:

- napomáhá dobrovolníkům získat pocit ocenění a pocit spoluúčasti ve velkém týmu jako zodpovědné osoby, napomáhá hovořit s kolektivem zaměstnanců o jeho vlastních potřebách;

- napomáhá v komunikaci mezi dobrovolníky a zaměstnanci. Tento kontakt je důležitý pro vytváření vztahů mezi zaměstnanci organizace a dobrovolníky, což je nezbytný krok pro vytvoření vitálního, šťastného a výkonného pracovního týmu;

- příležitost pro dobrovolníky hovořit se zaměstnanci a pokládat jim otázky týkající se jejich povinností a jejich společné práce (Doyle, 2002, s. 84).

2.2.4 Společenská hodnota dobrovolnictví

Spočívá ve schopnosti řešení sociálních problémů. Může jít o pomoc s poskytováním služeb lidem v nouzi, hendikepovaným či nemocným, zajištění smysluplného trávení času. Vzhledem k současným modernizačním procesům, které s sebou přinášejí destandardizaci práce, flexibilizaci pracovního trhu a zaměstnání, kdy ubývá prostoru pro dlouhodobé zaměstnání, se nabízí dobrovolnictví pro přechodnou dobu jako náhrada za ztracené zaměstnání. Dobrovolnickou aktivitou můžou zaměstnanci získat novou kvalifikaci a udržovat se v pracovní kondici (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 184).

2.3 Historie dobročinnosti v ČR

Dobrovolnictví má v českých zemích dlouholetou tradici. Historie evropského (ale i českého) dobrovolnictví je spojena s činností církví, tedy institucí, která má péči o blaho bližních zakotvenou ve svém poslání. Značný rozmach v dobrovolnictví je úzce spjat s rozvojem vlasteneckých spolků v 19. století, kdy vznikalo mnoho spolků na podporu umění, vědy, kultury a vzdělání. Některé z nich přetrvaly až do dnešních dnů: *Hlávkova nadace*, spolek *Mánes*, *Sokol*. Po vzniku samostatného Československa se dobročinnost ještě rozšířila, vznikaly soukromé, obecní, náboženské, národnostní spolky (Československý červený kříž, Masarykova liga proti TBC apod.) Vývoj byl přerušen nacistickou okupací a následně vznikem socialistického státu, který se vyznačoval státním paternalismem a ideologizací dobročinnosti socialistického režimu. Éra socialismu byla proslulá až fanatickou obětavostí dobrovolníků, která byla neodmyslitelnou součástí "velkých staveb socialismu", brigád socialistické práce a podobně. Dobrovolnictví za socialismu bylo realizováno pouze přes masově společenské organizace (Revoluční odborové hnutí - ROH, Pionýr, Československý svaz novinářů, Československý svaz žen, Československý červený kříž a další organizace), které byly sdruženy do jedné, celostátní organizace, která vše zastřešovala, do Národní fronty. Dobrovolnické aktivity organizované Národní frontou pomáhaly plnit pětileté plány, nahrazovaly chybějící techniku i pracovní síly a byly neodmyslitelnou součástí poválečného budovatelského nadšení. Tyto akce byly známy pod názvem „Akce Z.“ Místo slova dobrovolník se užívalo častěji slovo brigádník. Socialistický stát a jeho instituce nutily občany k dobrovolnictví represemi a zastrašováním, akce byly dobrovolně povinné, při nesplnění této dobrovolnosti následovaly represe, takže z dobrovolnických akcí se stal bezobsažný rituál (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 43-45).

Nová kapitola občanských aktivit v Československu se začíná psát až od roku 1990 přijetím zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů. Následovaly další zákony: zák. č. 308/ 91 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností, zákon č. 248/95 Sb., o obecně prospěšných společnostech a zákon č. 227/97 Sb., o nadacích a nadačních fondech (Tošner, Sozanská, 2002, s. 30). Česká společnost se vydala po roce 1989 cestou hledání vlastní identity. Základním tématem se stala myšlenka občanské společnosti, ke které lidská potřeba pomáhat ostatním, a především občanům společnosti, kteří se

nacházejí v různých obtížných situacích, neodmyslitelně patří. V současné době je dobrovolnická činnost zakotvena v zákoně č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě.

2.4 Supervize

Supervize je činnost, která má za úkol odborně vést a podporovat a posilovat jedince i větší skupiny. Takovéto aktivity byla původně součástí psychoterapie, poté se ale rozšířila i do další oblastí, například do zdravotnictví a školství. Supervizor má být průvodcem a rádcem supervidovanému. Supervizi můžeme rozdělit hned na několik typů:

- individuální supervize – supervize jedince;
- skupinová supervize – supervize skupiny;
- týmová supervize – supervize týmu, není totožná se skupinovou. Každý tým je skupinou, ale ne každá skupina je týmem. Obecně můžeme říci, že tým je organizovanější než skupina a orientovaný na konkrétní úkol;
- manažerská supervize – supervize určená vedoucím týmů na manažerských pozicích.

Úkolem supervizora je pomáhat v dosahování osobních i profesních cílů, snaží se posilovat vztahy v pracovním týmu a nacházet řešení krizových situací. Většinou probíhá formou rozhovoru mezi supervizorem a supervidovaným. Při administrativní funkci se supervizor zabývá rozdělováním pracovních úkolů supervidovaným, plánováním pracovní náplně a vytvářením harmonogramů.

V České republice existuje od roku 2002 Český institut pro supervizi, který supervizory sdružuje, ale hlavně vzdělává. Supervizor je tedy jedinec s odborným vzděláním a dlouholetou praxí v pomáhajících profesích, který absolvoval supervizní výcvik a závěrečnou zkoušku.

2.4.1 Supervize dobrovolníků

Dohled supervizora není užitečný jen pro zaměstnance, ale také pro dobrovolníky. U dobrovolníků, více než kde jinde, jde hlavně o reflektování zkušeností a zážitků vedoucích k rozvoji schopností a dovedností dobrovolníka.

Pravidelná supervize umožňuje dobrovolníkům zhodnotit svou činnost. Tato činnost může mít hned několik cílů, například navázání bližších kontaktů s dobrovolníky, zlepšení komunikace v dobrovolnické organizaci. Supervizor by měl být se svými svěřenci co nejvíce v kontaktu a měl by se snažit je co nejlépe poznat.

2.5 Zákon o dobrovolnické službě č. 198/2002 Sb.

Zákon určuje podmínky spolupráce mezi soukromou neziskovou organizací a dobrovolníkem a přesně vymezuje jejich práva a povinnosti. Smyslem zákona o dobrovolnické službě je vytvořit co nejpříznivější prostředí pro dobrovolnické aktivity v České republice. Důležitou částí zákona je ustanovení o refundaci zdravotního pojištění pro jednotlivce, vykonávajícího dobrovolnou službu. Zákon pomáhá nevládním organizacím zejména při sjednávání smluv a poskytuje oběma stranám větší ochranu (Dvořáková, 2007, s. 461). Zákonem se řídí organizace akreditované Ministerstvem vnitra ČR v oblasti dobrovolnické služby. O udělení akreditace může v roli vysílající organizace požádat občanské sdružení, obecně prospěšná společnost, církev nebo náboženská společnost se sídlem v České republice. Akreditaci uděluje Ministerstvo vnitra ČR.

Pojem dobrovolnická služba vymezuje §2: *Dobrovolnickou službou je činnost, při níž dobrovolník poskytuje pomoc nezaměstnaným, osobám sociálně slabým, zdravotně postiženým, seniorům, příslušníkům národnostních menšin, imigrantům, osobám po výkonu trestu odnětí svobody, osobám drogově závislým, osobám trpícím domácím násilím, pomoc při péči o děti, mládež a rodiny v jejich volném čase, pomoc při přírodních, ekologických nebo humanitárních katastrofách, při ochraně a zlepšování životního prostředí, při péči o zachování kulturního dědictví, při kulturních, sbírkových a charitativních akcích.*

Tento paragraf rovněž uvádí, které činnosti se nepovažují za dobrovolnickou činnost (uspokojování osobních zájmů, vykonávané v rámci podnikatelské nebo jiné výdělečné činnosti).

Kdo se může stát dobrovolníkem, určuje § 3: *osoba starší 15 let, pokud jde o výkon dobrovolnické služby na území České republiky a starší 18 let v případě vykonávané služby v zahraničí. Dobrovolník vykonává službu na základě uzavřené smlouvy s vysílající organizací. Tato smlouva musí být písemná v případě, že se*

jedná o dlouhodobou dobrovolnickou službu za území ČR nebo pokud je dobrovolník vyslán do zahraničí.

§4 vysílající organizací odst. (1) je veřejně prospěšná právnická osoba se sídlem v České republice, která dobrovolníky vybírá, eviduje, připravuje a uzavírá s nimi smlouvy o výkonu dobrovolnické služby za podmínky, že má udělenou akreditaci podle tohoto zákona (viz §6)

odst (2) přijímající organizací je podle tohoto zákona fyzická osoba, nebo veřejně prospěšná právnická osoba, pro jejíž potřebu je dobrovolnická činnost vykonávána, způsobilá uzavřít s vysílající organizací smlouvu a schopná dostát závazkům této smlouvy.

§5 Obsahuje smluvní vztah mezi dobrovolníkem a vysílací organizací, ve kterém jsou určeny podmínky výkonu dobrovolnické služby: odst. (2), písm c): místo, předmět a dobu výkonu dobrovolnické služby v rámci programu nebo projektu. d) Způsob stravování a ubytování dobrovolníka. e) Závazek dobrovolníka vrátit poměrnou část výdajů vynaložených vysílající organizací při předčasném ukončení dobrovolnické služby z jiných než zřetele hodných důvodů. f) Podle povahy dobrovolnické služby ujednání o náhradách výdajů spojených s touto službou (cestovné, kapesné, ochranné prostředky, běžné výdaje). g) Rozsah pracovní doby, doby odpočinku, a podmínky pro předčasné ukončení dobrovolnické služby

§6 Vysílající organizaci, která je spolkem, nadací, nadačním fondem, ústavem, sociálním družstvem, obecně prospěšnou společností, církví nebo náboženskou společností, je bezúhonná, a doloží, že je schopna v rámci projektů a programů dobrovolnické služby plnit povinnosti vyplývající z tohoto zákona, uděluje akreditaci Ministerstvo vnitra.

§7 odst. (1) Vysílající organizace je povinna uzavřít před vysláním dobrovolníka k výkonu dobrovolnické služby pojistnou smlouvu kryjící odpovědnost za škodu majetku nebo zdraví. Dobrovolník odpovídá pouze za škodu způsobenou úmyslně. Každý dobrovolník je vystaven větším nebo menším rizikům. Zodpovědnost za dobrovolníky vyslané podle zákona zůstává na akreditované vysílající organizaci. Pojištění dobrovolníka může být úrazové nebo pojištění škod na majetku. Úrazové pojištění je vhodné uzavírat zvláště u dobrovolníků při rizikových činnostech, jako jsou zahraniční mise, při některých činnostech v nemocnicích a v případě pomoci při přírodních katastrofách. Dalším typem pojištění je pojistka odpovědnosti za škodu

způsobenou dobrovolníkem způsobenou osobám nebo organizacím při vykonávání dobrovolnické činnosti. Odpovědnostní pojištění je vhodné u většiny programů (Müllerová, 2011, s. 29).

odst. (2) Vysílající organizace odpovídá dobrovolníkovi za to, že v případě výkonu služby mimo obec svého trvalého pobytu mu bude zajištěno řádné a zdravotně nezávadné ubytování a že bude dobrovolnickou činnost vykonávat v podmínkách neohrožujících život nebo zdraví.

§8 Vysílající organizace uzavře před vysláním dobrovolníka na místo jeho působení písemnou smlouvu s přijímající organizací, *sjedná podmínky výkonu dobrovolnické služby, způsob stravování, ubytování, vybavení pracovními prostředky, způsob ověřování výkonu dobrovolnické služby a hodnocení dobrovolníků.*

§ 11 Dotace. Ministerstvo může poskytnout vysílajícím organizacím dotaci ke krytí: pojistného, části výdajů spojených s evidencí dobrovolníků a pojistné na důchodové pojištění dobrovolníka (Zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě, online, cit. 2015-05-23).

Hlavním cílem tohoto zákona je ochrana dobrovolníků a vysílacích i přijímacích organizací, které s nimi spolupracují. K podpoře tohoto cíle slouží tři typy smluv, které zákon vyžaduje: smlouvu mezi vysílající a přijímající nevládní neziskovou organizací, smlouvu mezi dobrovolníkem a vysílající Nestátní neziskovou organizací (NNO) a smlouvu mezi vysílající organizací a pojišťovnou. Zákon také zavedl povinnost akreditovat se u Ministerstva České republiky těm organizacím, které chtějí získat dotace na svůj provoz.

Přijetí zákona o dobrovolnictví znamenalo velký posun v oživení dobrovolnictví u nás. Přiblížili jsme se tak ostatním evropským zemím, kde má dobrovolnictví bohatší historii, a kde je využíváno v různých oblastech činnosti, především v poskytování sociálních služeb (ICOS, 2011, s. 8).

2. 6. Mezinárodní dobrovolnické organizace

Mezinárodní asociace pro dobrovolnické úsilí IAVE⁵ (Mezinárodní organizace pro dobrovolnické úsilí), s cílem řešení sociálních a humanitárních mezinárodních

⁵ **International Association for Volunteer Effort** - Mezinárodní asociace pro dobrovolnické úsilí, založená v roce 1970, je celosvětovou organizací zaměřenou na podporu a propagaci dobrovolnictví. Původním záměrem několika malých skupin dobrovolníků bylo propojit lidi po celém světě s cílem pomoci řešit humanitární problémy a šířit porozumění mezi národy (Tošner, Sozanská, 2002, s. 27).

problémů, byla založena v roce 1970. Má status konzultanta při OSN a podílí se na tvorbě deklarácí, které OSN k této problematice vydává. Výsledkem konference konané v roce 2001 v Amsterdamu bylo *schválení Všeobecná deklarace o dobrovolnictví*. V Evropě byla založena v roce 1972 asociace AVE, která je součástí IAVE. Soustřeďuje se na výměnu informací a zkušeností se zaměřením na vytvoření evropské komunity. Z dalších světových organizací zabývajících se dobrovolnictvím je možné jmenovat AVSO (Association of Voluntary Service Organisations) a NetAid (dobrovolnická činnost organizovaná po internetu). Z podnětu Valného shromáždění OSN vznikl Dobrovolnický program OSN – *United Nations Volunteers* (Tošner, Sozanská, 2002, s. 29).

2.6.1 Workcamps

Dobrovolnické pobyty v zahraničí lze dělit podle délky pobytu. Krátkodobé pobyty, tzv. „*workcamps*“ patří mezi studenty k nejoblíbenějším. Jedná se o kombinaci cestování, poznávání lidí, spolu s podílením se na smysluplné práci. Mezi největší organizátory patří organizace INEX – Sdružení dobrovolných aktivit, Duha - Sdružení dětí a mládeže pro volný čas, přírodu a recesi. Střednědobé a dlouhodobé pobyty mají trvání od několika měsíců až do několika let a souvisejí s řešením konkrétního problému nebo určitého programu. Specifickým typem je Evropská dobrovolná služba evropského vzdělávacího programu, které je orientována na mladé Evropany do 30 let a slouží k budování interkulturního povědomí současné generace (Šimková, 2011, s. 65).

2.6.2 Všeobecná deklarace o dobrovolnictví

Při dobrovolnické činnosti se vychází ze „Všeobecné deklarace o dobrovolnictví“, která byla schválena radou IAVE na 16. světové konferenci dobrovolníků, konané v Amsterdamu v roce 2001. Citace ze Všeobecné deklarace o dobrovolnictví: „*Tato deklarace podporuje právo všech žen, mužů, dětí, svobodně se sdružovat a dobrovolně pracovat bez ohledu na kulturní a etnický původ, věk, pohlaví, tělesný stav a společenské nebo ekonomické postavení. Všichni lidé na celém světě by měli mít právo nabídnout jiným lidem a jejich komunitám svůj čas,*

schopností, a energii prostřednictvím individuální či kolektivní činnosti a bez nároku na odměnu.“ (Janičková, 2011, s. 7).

Dobrovolnictví je základním stavebním prvkem občanské společnosti. Uskutečňuje tak dávné touhy lidstva- touhu po míru, svobodě, příležitostech, bezpečí a spravedlnosti pro všechny. Na úsvitu nového tisíciletí se dobrovolnictví stalo nepostradatelným prvkem každé společnosti. Tato individuální nebo skupinová činnost umožňuje:

1. udržuje a posiluje družnost, zájem o druhé lidi a službu druhým;
2. dává možnost jednotlivci uplatňovat svoje práva a povinnosti, učit se a růst, realizovat svoje schopnosti a dovednosti;
3. vzájemné propojení lidí navzdory rozdílům, za účelem žití ve zdravých a udržitelných komunitách (Tošner, Sozanská, 2002, s. 133).

2.7 Dobrovolnictví studentů

V České republice tvoří studenti středních a vysokých škol převážnou část dobrovolníků, kteří jsou ochotni se zapojit do dobrovolnických programů. Z tohoto zjištění vychází i projekt, který seznamuje žáky a studenty s *myšlenkami dobrovolnictví a dárcovství a obecnými principy občanských ctností*. Národní dobrovolnické centrum HESTIA společně s občanským sdružením AGNES získalo grant podporovaný Nadací rozvoje občanské společnosti z programu Gabriel. Cílem projektu nazvaného *Rozvoj občanských ctností - dárcovství a dobrovolnictví dětí a mládeže* je vhodným způsobem jak přiblížit mladým lidem možnost zapojit se do dobrovolnických aktivit. Studentům, kteří se pro tuto činnost rozhodnou, se nabízí široké spektrum uplatnění od práce v útulcích pro psy a ekologických kroužcích až po doučování dětí, pomoc při práci se starými lidmi. Student po úvodním setkání vyplní dotazník a je zařazen do databáze dobrovolníka, kde je mu nabídnuta dobrovolná činnost. Studenti mají možnost se zapojit do těchto aktivit nejen u nás, ale i v zahraničí pomocí Evropské dobrovolné služby (Tošner, Sozanská, 2002, s. 126).

Většina mládeže (věk od 15 do 24 let) pracuje jako dobrovolník v zájmových dobrovolnických organizacích (73%), v oblasti sportu 18% dobrovolníků, u dobrovolných hasičů 17%, v oblasti činnosti mládeže 38% (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 93).

2.7.1 Program Pět P (Pomoc, Přátelství, Podpora, Péče, Prevence)

Tento program má své kořeny v USA⁷, kde funguje více než 100 let pod názvem *Big Brothers, Big Sisters of America (BBBSA)*. Do České republiky se dostal prostřednictvím občanského sdružení HESTIA v roce 1996. Na tomto základě byla vytvořena Asociace Programu Pět P (1999), která měla za úkol koordinaci jednotlivých center. Program Pět P se zaměřuje na děti ve věku 6 -15 let a funguje na vytváření přátelského vztahu dobrovolníka a dítěte (Šimková, 2013, s. 53).

Na počátku tohoto programu stál *Open Society Fund*, který zajistil jeho finanční podporu. Program Pět P je volnočasový program pro děti z problematického rodinného prostředí, které mají výchovné problémy, ale i nadané osamělé děti. Kontakt s dobrovolníkem je pro ně často jediným přátelským a partnerským rovnocenným vztahem. Tento program napomáhá ve spolupráci se školami a pedagogicko-psychologickými poradnami vyhledávat takovéto děti. Metodiku programu Pět P vytváří a koordinuje Národní dobrovolnické centrum HESTIA. Program Pět P je především preventivní program, proto do něj nejsou zařazovány děti s většími patologickými jevy, které by měly být v péči specialistů (Tošner, Sozanská 2002, s. 121).

2.7.2 Dobrovolnictví studentů při Zdravotně sociální fakultě Jihočeské university v Českých Budějovicích

Myšlenka dobrovolnictví a implementace dobrovolnických programů vznikla na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské university v Českých Budějovicích (ZSF JU) v roce 1998 s rozvojem prvního profesionálně řízeného programu v České republice nazvaného Pět P. Na ústavu sociální práce, který fungoval při ZSF JU byl připravován vznik dobrovolnického centra s cílem realizace vlastních dobrovolnických programů, ale i zprostředkovávalo dobrovolnické příležitosti a kontakty pro studenty, organizace a občany z okolí university. V roce 1999 byl zahájen dobrovolnický program *Pět P*. V roce 2001 ve spolupráci se studenty v souvislosti s projektem *Fondu rozvoje vysokých škol* vzniklo stabilizované dobrovolnické centrum. Šlo o

⁷ Počátky programu sahají do roku 1902, kdy skupina žen z New York City začala pomáhat dívkám, které se dostaly před soud pro nezletilé. Program byl později rozšířen na další děti a prováděn pomocí církevních i necírkevních organizací. V roce 1977 se více jak 500 fungujících programů spojilo do jedné asociace pod názvem *Big Brothers Big Sisters of America*. V České republice byl nazván **Program Pět P**.

první pracoviště vysokoškolského typu, které provádělo určité dobrovolnické projekty. Hlavní činnost centra spočívala v realizaci vlastních programů, pořádání seminářů pro studenty i letních táborů. Centrum se věnovalo i zprostředkovatelské dobrovolnické službě pro jiné organizace, bylo vytvořeno školící a poradenské dobrovolnické centrum. V roce 2007 došlo k organizačním změnám - ústav se stal samostatným pracovištěm a byl tvořen několika centry:

- Centrum práv dítěte;
- Centrum prevence civilizačních chorob;
- Centrum prevence úrazů, násilí a společensky nežádoucích jevů;
- Centrum rozvojové spolupráce a humanitární pomoci;
- Program Pět P;
- Dobrovolnický program v nemocnici České Budějovice;
- Universitní centrum pro seniory.

Součástí aktivit center byly kromě dobrovolnictví i další činnosti, např. výzkumné a projektové aktivity, odborné praxe studentů, publikační, osvětová a vzdělávací činnost, organizace víkendových aktivit a letních táborů. Do činnosti center se mohli zapojit studenti jako dobrovolníci za účelem získání zkušeností budoucích kvalifikovaných odborníků v oblasti sociální práce a zdravotně sociální problematiky. V roce 2007 bylo do činnosti centra zapojeno více než 150 dobrovolníků. Během let 2001 - 2007 mnoho z uvedených center ukončilo svoji činnost z důvodu absence vhodných podmínek (finančních) ale i manažerských i z důvodu absence definice poslání. Nyní funguje již jen centrum pro seniory PATUP a Centrum civilizačních chorob. V rámci fakulty ZSF JU existuje volitelný předmět *Dobrovolnictví*, kde se studenti seznamují jak se základní terminologií a problematikou dobrovolnického managementu, ale zapojují se i do dobrovolnických programů jednotlivých center. Zajímavým propojením dobrovolnictví vysoké školy zůstává zpracování závěrečných prací bakalářských a diplomových, disertačních prací na základě realizace terénní dobrovolnické zdravotní a sociální práce. Mnoho těchto prací je na takové úrovni, že bývají citovány v odborné literatuře, na konferencích, nebo se stávají součástí odborných seminářů. Nejrozsáhlejším programem na ZSF JU se stal program *Pět P* (Kolektiv autorů, 2013, s. 23).

Vysokoškolské centrum musí mít dobrý kontakt s neziskovými organizacemi v regionu, mít přehled o jejich činnosti a účastnit se pravidelných setkání. Důležitý v

tomto programu je garant, který je schopen řídit koordinátory, dobrovolníky, koordinovat supervizory. Vybírá koordinátora - studenta, vede s ním výcvik dobrovolníků. Garant musí dobře znát dobrovolnický program, být schopen zastoupit koordinátora v případě potřeby, zajišťuje fundraising projektu - podává projekty a oslovuje sponzory. Garant také aplikuje poznatky z dobrovolnických programů do výzkumu a výuky, vede výzkumné projekty spojené s dobrovolnickými programy, řídí publikační činnost a prezentaci dobrovolnických projektů, kontaktuje spolupracující, zajišťuje první kontakt s klienty.

Model dobrovolnického centra při vysoké škole Jihočeské university v Českých Budějovicích je model, který představuje propojení teoretické výuky zejména humanitních oborů, pedagogických, sociálních a zdravotně-sociálních s jejich praktickou aplikací (Tošner, Sozanská, 2002, s. 112). V současné době je praktikování podobných dobrovolnických programů na vysokoškolské půdě problematické. Problém je personální a finanční stránka a praktická realizace dobrovolnických programů. Pro kvalitní a efektivní dobrovolnický program je nutné profesionální řízení koordinátorem dobrovolníků, který potřebuje pro tuto činnost dostatek času i financí. Není možné, aby tuto funkci vykonávali vytížení vysokoškolští pedagogové, ani studenti dobrovolníci. Rovněž v oblasti financování vzniká mnoho problémů, velkou část rozpočtu pokrývají vědecké, výzkumné projekty, na dobrovolnictví již však finance nedostačují. Finance pro dobrovolnické účely jsou směřovány převážně na neziskové organizace, proto jako optimální řešení se jeví spojení dobrovolnictví na vysoké škole s neziskovou organizací, kdy organizace je garantem běžného dobrovolnického programu a vysoká škola nabízí spolupráci v oblasti výzkumných šetření, projektů, závěrečných prací, které mohou zpětně ovlivnit kvalitu a rozvoj poskytovaných dobrovolnických služeb (Kolektiv autorů, 2013, s. 24).

2.7.3 Dobrovolnictví na Pedf UK

Centrálně řízená organizace dobrovolníků Pedagogické fakulty UK neexistuje, nicméně řada kateder se dobrovolnickým projektům v různé míře věnuje. Například katedra výtvarné výchovy spolupracuje s oddělením dětské onkologie ve Fakultní nemocnici v Motole. Dalším příkladem by mohl být Pedagogický spolek Emil, který vznikl 18. prosince 2014 z iniciativy studentů katedry primární pedagogiky. V současnosti pořádá hlavně studentské akce jako adaptační kurzy pro studenty

prvních ročníků, ale také se podílí na organizaci akce s názvem D-Dur, což je den dětí, učitelů a rodičů, jedná se o akci zaměřenou na žáky prvního stupně základní školy. Také spolupracuje s dalšími studentskými spolky.

Pedagogicky zajímavé je i *Matematické putování*. Jde o akci pod záštitou Katedry matematiky a didaktiky matematiky. Studenti každý rok na jaře během rektorského dne Univerzity Karlovy organizují soutěž pro žáky 4. a 5. ročníku základní školy. Hra probíhá v Aule Pedagogické fakulty, kde týmy dětí za spočítané příklady získávají body a pomocí nich putují po mapě. Hra má vždy zajímavou tematickou osnovu, například v prvním ročníku žáci cestovali po stopách zloděje na mapě Prahy za pomoci městské hromadné dopravy. Jindy zase cestovali po římských městech. Akce se těší veliké oblibě. Soutěžení se dokonce v roce 2013 muselo rozdělit do dvou učeben z kapacitních důvodů. Během celé přípravy i po samotné soutěži probíhá reflexe s vyučujícími katedry matematiky.

V letních semestrech v letech 2011 a 2012 byl na Pedagogické fakultě UK vypsán předmět Reflexe dobrovolnické praxe garantovaný Ing. Karolínou Duschinskou, PhD. z katedry pedagogiky. Studenti po zapsání do předmětu měli doložit svou dobrovolnickou činnost potvrzením své organizace. Syllabus předmětu tvořilo několik bodů:

- motivace k dobrovolnictví;
- výběr, výcvik a vzdělávání dobrovolníků;
- supervize dobrovolné činnosti;
- hodnocení a podpora motivace dobrovolníků;
- organizační a právní aspekty dobrovolnictví;
- informační zdroje k dobrovolnictví v ČR i v zahraničí, Evropský rok dobrovolnictví 2011;
- význam dobrovolnictví v rozvoji kompetencí potřebných pro výkon budoucí profese.

Výuka probíhala e-learningovou formou pomocí Moodle. Studenti v diskusích odpovídali na otázky a výstupem byla seminární práce reflektující vlastní dobrovolnickou činnost. Studentské odpovědi na některé otázky jsou v příloze 1 a 2.

3. Praktická část

3.1 Popis výzkumu

V této bakalářské práci bych chtěla prozkoumat fenomén dobrovolnictví na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy a motivaci studentů k této činnosti.

3.1.1 Cíle výzkumu

Hlavním cílem mé práce je zmapovat dobrovolnictví na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

Dílčí cíle:

1. Shromáždit informace o dobrovolnictví.
2. Zjistit zda studenty k dobrovolnictví motivuje Pedagogická fakulta, nebo naopak lidé, kteří se věnují dobrovolnictví, tíhnou k pedagogickým studiím.
3. Prozkoumat využívání supervize dobrovolníky Pedagogické fakulty UK
4. Zjistit jak studenty ovlivňuje dobrovolnictví pro jejich budoucí profesy pedagoga.

Vzhledem k povaze cílů práce jsem se rozhodla pro kvalitativní výzkum formou strukturovaných rozhovorů vybraných studentů.

3.1.2 Metody

Vzhledem k povaze cílů práce jsem se rozhodla pro kvalitativní výzkum formou strukturovaných rozhovorů vybraných studentů.

Kvalitativní výzkum

Kvalitativní výzkum je metoda, která využívá nenumerných dat a nepoužívá statistické metody analýzy. Umožňuje nám získat detailnější informace o zkoumaných jevech než výzkum kvantitativní. Na začátku takového výzkumu nestanovujeme základní hypotézy.

Strukturovaný rozhovor

Jako metodu výzkumu jsem zvolila strukturovaný rozhovor. To je strategie sběru dat, kde badatel postupuje podle předem připravených otázek vždy ve stejném pořadí, a odpovědi jsou zaznamenávány. Výhodou oproti dotazníku je vyšší návratnost a větší komfort pro respondenta. Nevýhoda je časová náročnost rozhovorů

3.1.3 Výzkumný vzorek

Skupinu respondentů tvoří 10 náhodně vybraných studentů Pedagogické fakulty, z různých ročníků a různých oborů.

respondent	pohlaví	věk	Studijní program	Studijní obor	Ročník studia
A	žena	25 let	Bakalářský	M-PG	5. ročník
B	muž	28 let	Navazující magisterský	M	1. ročník
C	žena	26 let	Bakalářský	Fj-PG	2. ročník
D	muž	21 let	Bakalářský	Aj-Hv	3. ročník
E	muž	24 let	Navazující magisterský	TV-Zsv	1. ročník
F	žena	24 let	Navazující magisterský	IT-PG	2. ročník
G	žena	25 let	Navazující magisterský	Fj-Zsv	1. ročník
H	žena	22 let	Bakalářský	VV-PG	3. ročník
I	žena	21 let	Bakalářský	M-PG	4. ročník
J	muž	23 let	Bakalářský	Aj-PG	2. ročník

Všem respondentům jsem pokládala stejné otázky a uvedu zde jednotlivé odpovědi.

3.2 Rozhovory

Prvních pět otázek bylo věnováno identifikaci, otázky tedy směřovaly na pohlaví, věk a studium. Otázka 6 má posloužit k dosažení druhého dílčího cíle.

Otázka 6 – Začal/a jste jako dobrovolník působit před nástupem na Pedagogickou fakultu UK? Pokud ano, kdy?

Dotazovaní, kromě tří studentů, shodně odpovídali, že dobrovolnictví se začali věnovat již před začátkem studia na fakultě. Čtyři studenti tvrdí, že se s dobrovolnickou činností začínali zabývat v průběhu studia na střední škole. Konkrétně to byli respondenti:

A: *„Ano, asi ve druhém ročníku střední školy.“*

E: *„Ano, mohlo mi být tak šestnáct, sedmnáct.“*

H: *„Jo, nějak kolem maturity.“*

I: *„Chodila jsem během střední, pak jsem toho nechala asi v prvéku na vysoké.“*

Respondent B řekl dokonce: *„Jo, to určitě, už od základní školy.“* Studentka G sice počátek své práce datuje do doby před vysokoškolským studiem, ale nepamatuje si přesně, kdy to bylo. Velmi podobně to vysvětluje i student D: *„Asi jo, těžko se to datuje. Myslím, že jsem k tomu tíhnul vždycky.“* Zdá se tedy, že na naší fakultu míří studenti, kteří mají pozitivní vztah k dobrovolnictví a sami dobrovolníci jsou. Nicméně tři respondenti odpověděli negativně, konkrétně C, F a J.

C: *„Ne, začala jsem se tomu věnovat přes studentské spolky.“*

F: *„Myslím, že to bylo nějak na začátku bakaláře.“*

J: *„Ne, ne, až na fakultě.“*

Otázka 7 – Popište svou dobrovolnickou činnost a jak často a kde jí vykonáváte.

Z odpovědí je jasné, že velká část respondentů někdy byla nebo je součástí turistických a skautských oddílů. Podíleli se tím na letních táborech, výpravách i jiných akcích pro děti a mládež. Konkrétně takto svou činnost popisuje D: *„Dělám vedoucího v turistickém oddíle, takže mám na starosti schůzky s předškolními dětmi 1x týdně na 2 hodiny, pravidelné měsíční výpravy, víkendovky, tábory dvakrát ročně na 14 dní, příměstské tábory, akce pro veřejnost, stavění bourání tábořiště a taky oddílové hospodaření.“* Podobně je na tom i studentka F: *„Jsem cvičitelka v sokole,*

dělám tam i doprovodné akce, třeba různé závody obvykle 2x týdně. Celkem asi 7 hodin, někdy i ale i celovýkendovky. Taky jsem skautskou vedoucí v 67. oddíle Velká medvědice, což znamená týdenní schůzky, výpravy a tábory.“ I několik dalších hovoří o volnočasové pedagogice tohoto typu (B, G a J – odpovědi uvedeny níže) Ovšem všichni, včetně již zmíněné studentky F zmiňují tyto aktivity jako poslední, jako kdyby nebyly důležité, nebo spíše jako kdyby byly samozřejmé. Můžeme usoudit, že tomuto typu dobrovolnictví se věnuje skutečně velká část studentů.

V odpovědích se ale objevili i velmi zajímavé organizace ze sociální oblasti, například A odpověděla: *„Pomáhám při různých jednorázových akcích Asistence o.p.s. a dalších organizací přidružených k Jedličkovu ústavu. Dřív jsem dělala i pravidelný doprovod tělesné postižené paní na obchodní školu.*“ Respondentka zde mluví o organizaci Asistence o.p.s., ta je poskytovatelem sociálních služeb většinou s tělesným postižením. Zajišťuje například osobní asistenci při školní i pracovní docházce. Studentka C spolupracuje s nadací ADRA, to je dobročinná organizace Církve Adventistů sedmého dne. ADRA pomáhá hlavně v oblasti sociálních služeb. Mezi projekty této nadace patří například i známá Cena Michala Velíška. Studentky H i I jsou součástí centra Lékořice, což je organizace působící v pražských nemocnicích, H říká: *„Chodím na oddělení neurologie do Thomayerovy nemocnice v Krči. Organizuje to centrum Lékořice. Dělám to tak jednou týdně, jak mi vybyde čas.“* A I: *„Ted' už to nedělám, ale chodila jsem na oddělení léčby dlouhodobě nemocných jako návštěva za staršími lidmi, co jim nechodily návštěvy. Bylo to v Tomayerovce v rámci dobrovolnické organizace Lékořice. Potom samozřejmě nějaké ty tábory, ale to už taky nedělám.“* Do stejné oblasti dobrovolnictví můžeme zařadit i odpověď studentky G: *„Chodím jednou týdně do Klokánku v Hostivících za jednou konkrétní holčičkou, někdy jsou i výlety s ostatníma dětma. Také jsem jezdila jako vedoucí na tábor.*

Trochu jiný typ dobrovolnické práce vykonávají respondenti B, E a J. B se aktivně účastní komunitního života obce prostřednictvím Sboru dobrovolných hasičů: *„Jsem aktivní člen SDH, několikrát do roka se podílím na organizaci akcí typu: dětské dny, čarodějnice, Mikuláš, Silvestr a podobně. Byl jsem taky dětský vedoucí v oddílu.“*

Můžeme si také všimnout, že oblast dobrovolnictví může být ovlivněna studovaným oborem, tedy oborem zájmu. Například respondent J je studentem anglického jazyka (jak je vidět v tabulce v kapitole 8.3) a pomáhá zahraničním

studentům. Jistě se nejedná vždy o jedince přicházející z anglicky hovořících zemí, ale anglický jazyk je jistě nutnou dovedností: *„Působím v IC CUNI, to je organizace, která se stará o zahraniční studenty přijíždějící do ČR. Organizujeme různé kulturní akce a sportovní akce. Celkově prostě pomáháme cizím studentům k začlenění nebo třeba i k pochopení naší kultury. Jinak jsem už od malička v turistickém oddíle v rámci tábornické unie a teď tam dělám vedoucího.“* J je členem organizace International Club Charles University (IC CUNI). Tábornická unie, o které mluví, se správně jmenuje Česká tábornická unie a jedná se o volné sdružení turistických oddílů. Vznikla v 70. letech 20. století. Respondent E je studentem tělesné výchovy a je členem Českého olympijského výboru a Českém svazu ledního hokeje. E: *„Působím v ČSLH a v Českém olympijském výboru, takže mojí hlavní náplní je organizace sportovních akcí, třeba pět do roka“*

Otázka 8 – Co Vás motivuje k vykonávání dobrovolnické práce?

Velmi silnou motivací se ukazuje rodina a rodinná tradice Odkazovali se na ní hned 4 respondenti, B velmi prostě odpověděl: *„Rodinná tradice.“* D své motivy popisuje velmi podobně: *„Práce s dětmi, zábava, získání nových zkušeností. Moje rodina v oddíle působí odjakživa.“* Studentka F následovala vzor své matky: *„Rozhodla jsem se pro Sokol, protože sama jsem tam jako dítě chodila a i moje máma předcvičovala. Chtěla jsem něco změnit, působit na mládež, sbírat zkušenosti s prací s lidmi, organizační dovednosti. Máme tam i skvělý kolektiv.“* Respondentka I odpověděla: *„Vedoucovství na táborech jsem převzala po svém tátovi.“* Pak se zarazila a nechtěla dál odpovídat asi po dvou minutách mlčení se ale rozhodla pokračovat: *„Je to hodně osobní, ale dobře. Babička byla před smrtí v hospicu a viděla jsem tam, jak ty dobrovolníci fungují. Když pak zemřela a já jsem neměla už žádného prarodiče, najednou jsem neměla ani za kým chodit. Rozhodla jsem se, že nemusím chodit jen za svými příbuznými, že radost udělám i jiným, cizím a tím jsem se dostala do Lékořice.“*

Dalším velmi silným motivem je touha pomáhat, být součástí života někoho, kdo to potřebuje. J: *„Mohu pomáhat ostatním.“* G: *„Chci dělat něco, co má smysl. Bylo skvělé vidět, že někomu mohu pomoci jen tím, že za nim přijdu, že se na něj*

usměju a věnuju mu byt' jen pár minut.“ C: „Asi klíšé, ale dobrý pocit někomu pomoci. Popravdě jsem nad tím nikdy nepřemýšlela.“

Dále jsem také slyšela prozaičtější důvody, jako jsou zábava a poznávání nových lidí i odpočinek a vyplnění volného času. Například A řekl: *„Asi prostě přebytek volného času, který jsem chtěla smysluplně vyplnit.“* Studentka E tvrdí, že je *„ráda ve středu dění nějaké akce.“* H: *„Smysluplné využití volného času. Taky jsem měla možnost seznámit se s novými lidmi. Určitě také touha pomoci.“*

Otázka 9 – Čím vás činnost, kterou vykonáváte, obohacuje?

Odpovědi na tuto otázku můžeme rozdělit na dva typy. První typ souvisí s vnitřními odměnami (kapitola 3.2) tedy lepší pocit ze sebe samého. Respondenti mluví o dobrém pocitu a smyslu pomáhání druhým, jako například respondent A: *„Poznávám zajímavé lidi, z nichž někteří se stali i mými přáteli. Dostanu se na zajímavá místa, učím se orientovat v nových situacích. A vidím, že to, co dělám, někomu přímo pomáhá.“* Podobně mluví také studenti B a F. Působivě zformulovala svou odpověď respondentka I *„Je to jeden z nejhezčích pocitů. Víš, že to, co děláš má fakt smysl, a fakt pomáhá a že to někomu může změnit život, třeba na té LDNce můžeš zpříjemnit ty těžké chvíle pře smrtí.“*

Druhý typ je jiného charakteru, můžeme o něm mluvit ve spojitosti se sociálně interaktivními odměnami (kapitola 3.2). Jedná se o zážitky, vlastní odreagování, zábavu, získávání sociálního kapitálu. Respondentka G hovořila o tom, že pozná zblízka fungování Klokánku a také, že *„se učí komunikaci s dětmi, které neměly lehký život a musí se k nim podle toho přistupovat“.* Student D má podobný náhled: *„Učím se nové věci, učím se zacházet s dětmi a jejich problémy, soužití s lidmi, zařizování různých věcí i účetnictví.“* E získává *„zážitky, spoustu nepřenositelných zkušeností, seznamování s novými lidmi a hlavně mě to baví“.* Díky specifickému charakteru své činnosti (IC CUNI) student J navíc přidává: *„kontakt s lidmi různých národností, takže skrze ně poznávám celý svět.“* Velmi stručně, ale zato výstižně, se vyjádřila studentka C: *„Všeobecným rozvojem mých dovedností.“*

Otázka 10 – Setkali jste se při Vaší dobrovolnické praxi s jakoukoliv formou nefinančního ohodnocení? Popište toto ohodnocení.

U této otázky naprostá většina odpověděla ne, ba naopak, někteří dokonce materiál na různé akce zajišťují z vlastních zdrojů, typicky to platí pro turistické a skautské oddíly. Ostatní respondenti odpovídali s nadsázkou, A například s úsměvem řekla: „*jídlo*“ následně ještě mluvila o poděkování a diplomech. E řekla, že občas dostává vstupenky na různé kulturní akce. Studentka F popisovala systém proplácení výloh: „*Tak jednou za rok můžeme přinést účtenku s nějakou sportovní potřebou, třeba tepláky, batoh, boty a to mi proplatí. Je taková nepsaná hranice kolem 1 300 Kč. Máme taky možnost levnějšího pronajmutí tělocvičny.* D a I řekly, že odměnou je jim dětský úsměv, dobrý pocit a radost lidí. I zakončila tuto otázku: „*Jednou se mi paní snažila dát velkou a drahou bonboniéru jako poděkování, že jsem za ní chodila. To se ale nesmí.*“

Otázka 11 – Jak byste vy, jako koordinátor dobrovolníků, motivaci podporoval?

Jak se ukázalo pro respondenty, byla odpověď na tuto otázku obtížná. Většina nedokázala odpovědět konkrétně. Respondentka D navrhovala hlavně zapojení do chodu celé organizace například: „*posílání mailů s tím co se v organizace děje a co je možné podniknout*“. C zvolila možnost veřejného oceňování, což také mnoho organizací dělá. Poměrně konstruktivně k tomu přistoupila studentka A: „*Neustále bych dobrovolníky povzbuzovala, hodně si s nimi povídala, nabízela jim supervizi a školící kurzy*“. Kromě oceňování se ale také objevil nápad: „*podpora v případě neúspěchu či problému*“ (respondentka F). Mluvila také o důležitosti přátelského kolektivu a společných aktivit

Otázka 12 – Jaké kompetence, důležité pro vaši budoucí profesi, rozvíjíte vykonáváním vaší dobrovolnické činnosti?

Podle odpovědí je patrné, že si studenti jsou vědomi toho, že je dobrovolnictví obohacuje schopnostmi, které využijí ve své budoucí profesi. Ani jeden z respondentů neměl s odpovědí problém. Studenti A a D vyzdvihovali hlavně organizační schopnosti. Téměř všichni hovořili o zvládání stresových a emočně náročných situací. Respondentky H a I vzaly v úvahu hlavně duševní rozvoj: „*tolerance, láskyplný přístup, snaha o přátelský přístup, naslouchání, spravedlnost, empatie, schopnost naslouchání, schopnost řešit problémové situace, schopnost asertivity, umět říkat ne.*“

Otázka 13 – Využíváte při své dobrovolnické činnosti supervizi? Je ve Vaší organizaci supervize povinná? Popište, jak probíhá.

Studenti A, D, E a J odpověděli, že se se supervizí nijak neseťkávají. Nicméně ostatní respondenti řekli, že jí využívají. Povinnost supervize potvrdili čtyři ze zbývajících osmi respondentů.

Frekvence supervize se velmi liší. Student B řekl: *„Probíhá během každé akce, na konci si dost povídáme o tom, co a jak bylo špatně a co dobře.“* Respondentka H naopak říká, že maximálně jednou měsíčně. Studentka F (cvičitelka v TJ Sokol) popisuje největší četnost supervize z dotazovaných: *„Téměř každou cvičební hodinu. Pokud to počet cvičitelů a cvičenců dovolí, tak jeden cvičitel nemá na starosti děti, ale pouze obchází jednotlivá stanoviště a kontroluje cvičitele, zda to, co dělají, dělají, jak mají.“* Respondentka G prohlásila, že v jejich organizaci je supervize velmi využívána a to dokonce dvojího typu (kapitola 4.), skupinová i individuální.

3.3 Diskuse

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo zmapování dobrovolnické činnosti na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy. Ukázalo se, že systematické zdroje této problematiky neexistují. Bohužel naše fakulta nemá žádnou centrální organizaci dobrovolníků, která by toto mapování usnadnila. Studentské spolky, které se více či méně dobrovolnictvím zabývají, sice spolupracují (viz kapitola 2.7.3), ale zastřešující organizaci nemají. Zcela jistě je aktuálním tématem diskuze, zda by i na naší fakultě mohlo vzniknout dobrovolnické centrum jak je tomu například na Jihočeské univerzitě. Tamější centrum je sice vedené jen jedním ústavem, Ústavem sociální péče, ale dobrovolníci se rekrutují z celé Zdravotně sociální fakulty.

Výzkumný vzorek mé práce je limitující. Nicméně podíváme-li se i na odpovědi studentů předmětu Reflexe dobrovolnické praxe, najdeme nápadné podobnosti. Svým respondentům jsem položila otázku: „*Co Vás motivuje k vykonávání dobrovolnické práce?*“. Studentům Reflexe dobrovolnické praxe byly položeny velmi podobné otázky: „*Proč jste se rozhodl/-a vykonávat dobrovolnickou činnost, jak Vás to vůbec napadlo?*“ a „*Co vás motivovalo k vykonávání dobrovolnické práce?*“. Ve velké části odpovědí nalezneme již zmíněný motiv rodinné tradice. Nicméně ještě častějším faktorem je onen dobrý pocit a uspokojení z vykonávané práce, tedy morální odměny (kapitola 2.2.2). Je pravděpodobně lidskou přirozeností pomáhat potřebným a cítím satisfakci.

Dílčím cílem bylo prozkoumat, zda studenti Pedagogické fakulty UK začínají se svou dobrovolnickou činností již před nástupem do prvního ročníku. Otázkou tedy je, zda jedinci zabývající se dobrovolnictvím směřují ve své profesním vývoji k pedagogice a učitelství, nebo samo studium pedagogických věd motivuje studenty k výkonu dobrovolnické činnosti. Z uvedeného výzkumného vzorku o tomto nemohu jednoznačně rozhodnout, nicméně vzhledem k četnosti výskytu odpovědí týkajících se turistických oddílů a Junáku (v rozhovorech v kapitole 9 i odpovědích studentů předmětu Reflexe dobrovolnické praxe v příloze 1 a 2) usuzuji, že se dobrovolnictví v této podobě značná část našich studentů věnovala již před nástupem na vysokou školu. Žádný z respondentů ve svých motivech fakultu nezmínil. Pedagogické obory mají k dobrovolnictví blízko, ale zdá se, že samo studium na naší fakultě studenty k dobrovolnictví nijak zvláště nemotivuje.

Za cíl jsem si také kladla prozkoumání využívání supervize našimi dobrovolníky. K zamyšlení je skutečnost, že šesti studentům z mého výzkumného vzorku jsem nejprve musela pojem supervize objasnit. Činnost supervizora si všichni dokázali představit, ale samotný termín neznali. Obávám se, že je to způsobeno právě nedostatečným zastoupením tématu dobrovolnictví ve studijních plánech Pedagogické fakulty. Nicméně zdá se, že supervize využívaná je, i když ne ve velké míře. Frekvence je poměrně nízká a sama činnost je málo organizovaná. Zajímavou otázkou by také bylo, zda tam, kde supervize probíhá, ji provádějí odborníci nebo jen členové organizace.

Velmi důležitá se mi jeví otázka, zda vůbec a jak studenty ovlivňuje dobrovolnictví pro jejich budoucí profese. I k této otázce najdeme ekvivalent v diskusích studentů Reflexe dobrovolnické praxe (příloha 1 a 2). Ani jeden respondent mé práce ani student tohoto předmětu neřekl, že by ho nijak dobrovolnictví neovlivnilo. Velmi často se opakuje slovo komunikace a spolupráce. To jsou kompetence jistě klíčové pro pedagogické profese. Znamená to tedy, že dobrovolnická práce učí naše studenty těm správným a užitečným schopnostem. Vzhledem k tomuto je podpora fakulty na místě.

Do budoucna se nabízí možnost rozsáhlejší studie. Toto šetření by mělo zahrnout co nejvyšší počet studentů Pedagogické fakulty a docílit tak co možná nejlepšího zmapování situace. Fakulta by tak dostala možnost cíleně na studenty působit.

4. Závěr

Téma dobrovolnictví je velmi široké a obsáhlé. Důvodem je, že dobrovolnickou práci lze vykonávat v nespočetném množství oborů, například zdravotnictví, sociální péče, školství, volnočasová pedagogika. Dobrovolnictví v každém z těchto oborů by samo stačilo na vypracování rozsáhlé studie. V mé práci jsem se pokusila o vyzdvihnutí toho podstatného a alespoň částečné zmapování dobrovolnických činností na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy.

V teoretické části této bakalářské práce je shrnut výčet základních pojmů týkajících se fenoménu dobrovolnictví, zakotvení této činnosti v naší legislativě i její historii. Praktickou část tvoří strukturované rozhovory se studenty Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v komparaci s odpověďmi studentů předmětu Reflexe dobrovolnické praxe.

Dobrovolnictví je činnost, která je člověku přirozená. Je zakotvená hluboko v našich kořenech a je dobré ji pěstovat.

5. Seznam použité literatury

1. Clinton, B. *Dárcovství*. Praha:2008. ISBN 978-80-7207-674-1.
2. Dvořáková, Z., a kol. *Management lidských zdrojů*. Praha: Nakladatelství CHBeck, 2007. ISBN 978-80-7179-893-4.
3. Frič, P., Pospíšilová T., *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Hestia 2010, ISBN 978-80-903696-8-9.
4. Frič P., a kol., *Dárcovství a dobrovolnictví v české republice*. Praha:2001. ISBN 80-902633-7-2.
5. Gavora, P., *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2010, ISBN 80-85931-79-6.
6. Gulová, L., *Sociální práce*. Praha: Grada Publishing a.s., 2011. ISBN 978-80-247-3379-1.
7. Chráska, M., *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada 2007, ISBN 978-80-247-1369-4.
8. Janíčková R., Zmeškalová V., *Metodika práce s dobrovolníky*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o.s. 2011. ISBN 978-80-87455-074.
9. Kolektiv autorů. *Dobrovolnictví ve výzkumu a praxi*. Praha: vysoká škola ekonomická v Praze, 2013. ISBN 978-80-245-1986-9.
10. ICOS Český Krumlov, o. s. *Průvodce dobrovolnictvím v jihočeském kraji a v regionu Českokrumlovsko*. Praha: Vyšehrad 2011.
11. Müllerová a kol., *Dobrovolníci pro kulturu*. Praha:2011,ISBN978-80-7008-268-3.
12. Skutil, M., a kol. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011, ISBN 978-80-7367-778-7.
13. Šimková, S., *Dobrovolnictví mění svět*. Praha: Národní institut dětí a mládeže 2011. ISBN 978-80-87449-15-8.
14. Tošner, J., Sozanská, O., *O dobrovolnictví a metodika práce s nimi v organizacích*. Praha: Portál2001. ISBN 80-7178-514-8.

zahraniční zdroje:

15. Doyle D., *Volunteers in hospice and palliative care*. Oxford:2 University press. 2002. ISBN 978-0-19-851608-8.

internetové zdroje:

1. Zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, cit. online 23.05. 2015. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-198>
2. Hestia, Dobrovolnická činnost.(cit.2015-05-27). Dostupné z: <http://www.hest.cz/cs-CZ/o-hestia/o-dobrovolnictvi>
3. Nadace VIA.(cit. 2015-05-27). Dostupné z: <http://www.nadacevia.cz/cz/o-nadaci/kdo-jsme>
4. www.dobrovolni.cz
5. www.supervize.eu

6. Seznam příloh

Příloha 1 - Reflexe dobrovolnické praxe, letní semestr 2010/2011

Příloha 2 - Reflexe dobrovolnické praxe, letní semestr 2011/2012